

II.

Levninger af danske Håndskrifter fra Middelaldren.*Meddelte af Cand. mag. O. Nielsen.*

Det er ikke sjelden sket, at man har fundet værdifulde Membranlevninger, der er benyttede som Indheftning af Regnskaber og lignende gamle Sager, således de vigtige Fund i det norske Rigsarkiv¹). I vort Rentekammerarkiv (nuværende Indenrigsministeriets og Finansministeriets forenede Arkiv) har man 2 Gange opdaget Levninger af Sakse, nemlig omtrent 1690 og 1855 (det sidste År omkring en fra dette Arkiv til Gehejmearkivet afleveret Jordebog²). Det har derfor været Genstand for min Bestræbelse ved en påbegyndt Ordning af vore Regnskaber ved et løseligt Overblik at komme på Spor efter sådanne Levninger, som

¹) Langes norske Tidsskrift 1847. S. 25—52.

²) Kall-Rasmussen: Om to nylig fundne Fragmenter af en Codex af Saxo (Gehejm. Ark. Årsber. I. Tillæg. S. 27, 32). Det af G. F. Lassen fundne og af Chr. Bruun i Tidsskrift for Philologi II, 41—51 udgivne Fragment af Sakse af samme Håndskrift som ovennævnte, stammer vistnok også fra Rentekammerarkivet.

kan tjene til vor Histories, Literaturs og Sprogs Oplysning. Allerede om de ældste Regnskaber, der går tilbage henimod Reformationstiden, findes beskrevne Pergamentsindheftninger, men disse befindes at være så godt som udelukkende latinske religiøse Skrifter og navnlig Messebøger, af hvilke der kunde tilvejebringes en meget rig Samling; det er meget forklarligt, at man straks efter Kirkeforbedringen har kastet Vrag på sligt, der ingen Interesse havde mere, ikke forstodes og som overtroiske Levninger kun var til Forargelse og Afsky; derimod vil man neppe — eller da kun sjelden, som Tilfældet var med Kristjern Pedersens Krønike — finde Spor af Ødelæggelse af danske Bøger i det 16de Årh. Men i det 17de kom et sådant Vidnesbyrd om Foragt for gamle Levninger frem fra højere Steder, og det kunde ikke andet end gøre sin Virkning på de Folk omkring i Landet, der havde Adgang til Klosterbibliothekerne. Det var 1634 at der kom Befaling til at indsende gamle Pergamentsbreve og Membraner til Anvendelse ved Fyrværkeriet ved Prins Kristjans Bryllup og siden fulgtes den af flere¹⁾; det er navnlig ved denne Tid, at de Stykker, som jeg nedenfor skal meddele, er blevne ituskårne. Henimod 1660 er alt Forråd af Pergamenter blevet opbrugt og man vil neppe efter dette År finde flere anvendte på omtalte Måde. Jeg vil tilføje, at jeg selv ikke er så bevandret i den kirkelige Literatur, at jeg kan henføre alle disse Stykker til deres Oprindelse og vise, om de er Originaler, eller fra hvilket Verk de er oversatte — det vil jeg overlade til andre. Ej heller er de af den Værdi som de ovenfor omtalte Fund, men afgiver dog altid et Bevis på hvor meget der må have været af den Slags og hvor meget Modersmålet er blevet behandlet i Klostrene.

Nr. 1 af de her meddelte Stykker er Levninger af 2 Fortællinger, vistnok af en Jærtegnspostil, den ene om Aflad, den anden om St. Annas Dyrkelse, efter Skriften at dømme

¹⁾ Vedel Simonsen: Nationalhistoriens Kilder, S. 96—97.

fra sidste Halvdel af det 15de Årh., men må være en Afskrift. Øverst på det ene Blad står: »Henrik busmantz siæl Gm«. Håndskriftet, vist oprindeligt 2spaltet, er i aflang Format og fundet udenom Ålholm Lens Regnskab 1622-23, hvorfra også Nr. 2 stammer. Af dette sidste Blad er skåret en Strimmel på den ene Side, så det ikke er let forståeligt; det indeholder en Samtale mellem Discipulus og Sapientia i Lighed med Henrik Susos Gudelige Visdom, men er ikke af den Oversættelse som C. J. Brandt har udgivet, dog kan det — ifølge villig Meddelelse af Pastor C. J. Brandt — gerne henhøre til en anden Behandling af samme Skrift, er i alle Fald et Værk af en af Mystikerne. Håndskriftet er noget ældre end foregående. Her meddeles kun nogle Linier. Uden tvivl stammer begge Brudstykker fra Maribo Kloster. Nr. 3 og 4 fandtes udenom Åstrup Lensregnskaber 1630—32 til ligemed et Skøde fra Børglum Herredsting fra 1538. Det er Brudstykker af 2 Tidebøger; af den første findes et helt Blad, der meddeles her, og en Del halve; på et af de halve Blade står: *ympnæ versiculus oc collecta som til forn staar. Item hær effter scrīwes een meget godh bøn aff Jhesu verdigstæ naffn som kallis O bone ihesu, hwo som herne hwer dagh gudeilige læss, om han . .* — Og på et andet: *Hæær begyñnes tidernæ aff then hellige andh.* Begge er vist fra Midten af det 15de Århundrede og stammer vel fra Hundslund eller Børglum Kloster; af det andet, hvoraf haves 2 halve Blade, meddeles kun et Stykke. Omkring Bøvling Lensregnskaber har jeg fundet betydelige Brudstykker af Viborg Biskops Jordebog på Pergament, som må være forbeholdt en anden Lejlighed til Meddelelse. Omkring Hald Regnskab 1621 opdagedes 2 Stykker og omkring Kalø Regnskab 1618—22 flere andre Brudstykker, hvoraf dog et helt Blad og mere kan sammensættes, af et 2spaltet svensk Håndskrift med Kapitelinddelinger, af hvilke haves: Ca. xxxij afwnd, aff wredhe Ca. xxxiiij, aff girij xl iiij, aff fatikdom xlv, ath fly værlzlik vmggangilse ok fanyta thing syn Ca. lviiij, aff diæfwels frestilz lxx. Her med-

deles et Par Linier af Kapitlet om Vrede. Udenom Assens og Hindsgavl Lensregnskab 1629 var et helt Blad af en tospaltet Oversættelse af Birgittes Åbenbaringer 6te Bog Kap. 33 og 34, men i nærværende Håndskrift Kap. 32 og 33. I Brandts Gammeldanske Læsebog S. 103—4 er trykt efter Arne Magn. Samling Nr. 79 i 8 det eneste der hidtil har været kendt af en Oversættelse af dette Værk, ligeledes et Brudstykke, uidentivt benyttet på samme Måde som nærværende; ganske mærkeligt er det, at efter omtrent 150 Års Forløb et Stykke findes, rimeligvis af samme Kodex, ti Hænderne er hinanden meget lige, dog i A. M. er Skriften lidt større, men Linierne og Sidernes Bredde er fuldkommen ens. Affattelsestiden oplyses af det for den danske Oversættelse særegne, der står som Overskrift til Kap. 33, om Uenigheden mellem Kongerne af England og Frankrig, hvilket sætter Tiden til første Halvdel af det 15de Årh., dog nærmest henimod Midten. Aftrykkes helt som Nr. 6. Som Nr. 7 meddeles 4 Blade af et andet Håndskrift af Birgittes Åbenbaringer, 6 Bogs 23de, 24de og 39te Kap. Dette er jevnaldrende med foregående, har også 2 Spalter på Siden, men er meget smallere; Bladene er fundne udenom Holbæk Lensregnskaber 1624 og 1625. Under Nr. 8 findes hvad der kan bringes ud af 6 Stumper af et 2spaltet Håndskrift, en Samtale mellem en Fader og Datter, hvori Klosterlevned anbefales; Tiden er vel Midten af det 15de Årh. Findestedet også Holbæk Lensregnskaber 1613 og 1614. Foruden nærværende meddelte Sager har jeg fundet 2 Blade af et Håndskrift af Østgøtalagen, ældre end noget hidtil kendt, 3 Brudstykker af en gammel latinsk Legende om den hellige Botulphus, et Blad af en gammel, særdeles smuk Kodex af Adam af Bremen, et Blad af en oldnorsk Bibelhistorie, 6 Blade af 2 Håndskrifter af Jydske Lov fra det 15de Årh., foruden endel Brudstykker af Skøder, Kopibøger og desl. Desuden kan det uidentivt interessere Theologer, at Levninger af 6 hebraiske Pergamentshåndskrifter er opdagede omkring Draksholm 1629, Fredriksborg 1613, Kalundborg

1614, Nyborg 1628, Roskilde 1617 og Vordingborg Lensregnskab 1614.

1.

... haffde wæreth store syndere, huilke som han alle omwende til guth *meth* sin helghe kænedom Oc haffde holdeth theris sydebæthring. Anden saghde ydhermere: swo ær oc *theth* thwert omoth *meth* the prester som giffue folketh ont æfter dōme, som ær *meth* høghfærdh oc girigheet oc *meth* wkyscheet oc [o]nder leegh; alle the folk som leffue æfter theris onde æfterdōme the komme i swar pine Oc [t]hem haffue the leeth aff ræth vægh oc i pinen. Oc nar the prester døo oc faræ hæden, tha komme the til sammen i pinæ *meth* them som the haffde leeth aff ræt wæy. Oc tha nw arild wilde mere spørre tha wordh anden swo ganze krank at han formattæ engte at talæ oc wordh gensten borte. Oc om annen daghen kom han igeen pa then samme stæth om afftenen. Tha saghde arild: hwi openbares thw mik mere om nattæn æn om daghen? Anden swaræde: emædhen iek kan icke komme til guth, tha openbares iech mest om natten. Tha saghde arild: hwor lēnghe skalt thu æn haffue pine? Anden swaræde: i two daghe oc two nætter, so lēnghe til mæssernæ æræ alle saghde, tha skal iek komme til guth. Tha saghde arild: forma iek icke at hiælpe thek at thu skulde icke tollæ pinæ i thesse two daghe¹⁾. Oc arild saghde: haffuer iek i alt mith liiff noghit affladh forthiænt, tha giffuer iek thek theth so meghit som thu wilt haffue. Anden swarædæ oc saghde: giff mik two daghe aff *theth* affladh, som thu forthi[æn]tæ i middags tha kommer iech icke igeen. Tha swaræde arild oc saghde: hwar *meth* forthiænte iek affladh i middags? Anden saghde: ther *meth* at thu førde the fattighe mennisker offuer *theth* watn. Tha swaræde arild: *theth* affladh theth giffuer iek thek i ihesu *cristi* naffn.

¹⁾ Her må Åndens Svar være glemt.

Tha saghde anden: guth wære allestæ . . hedher oc æræ, oc thek ewerdelig[h] løn aff guth, nw haffuer iek ænghen pine mere. Oc iek ær nw skild wedh all skærs-eeld[s] pinæ. Uten theth hænde soo ath arild reedh om middaghen øwer theth watn som hedher rure, tha komme ther two fattighe pælegime oc badhe hanem for guth skyld føre segh ther offuer Oc han giorde oc soo oc lyffte then eene bagh segh paa hæsten oc færdhæ hanem offuer Oc reedh so igeen oc hentæ then annen fo

Tha gik modheren oc laghdæ for *sancta* anna belede som hun wor wan. Tha saghde børnene: modher hær staa then samme qwinne oc the tegnede at beleteth. Tha togh modheren ther ængen troo pa Thi at hwn forstodh segh ikke vden hwn badh innerlighe til guth oc *sancta* anna for then qwinne ther the børn haffde so stoor kærligheet giorth. Lidhet ther æfter tha hændhe theth at hwn kom een dagh hiæm fran kirke oc hwn fik at see een fagher qwinne sidhe hoss sinæ dotter oc ladhæ wæl om them oc hwn kændæ henne icke. Tha saghde ænkken: guth oc *sancta* anna lønæ thik then kærligheet thu hawer thesse børn giorth. Tha swared hwn: see Jek ær anna som thu haffuer meghen hedher giorth Oc mædhen iek saa at thin kærligheet wor stoor til mik, tha wilde iek at thinæ børn skulde icke illæ faræ, mædhen thu wosth i myn thienestæ. Oc thi haffuer iek røkteth them wæl saa at the kwinnæ nw røktæ segh selfue. Oc myn dotter maria hwn meen at haffue them i sin thienestæ fforthi at iek haffuer them so wæl thykteth. Oc them haffuer iek antwordheth henne, oc thi giff them i closter, oc iek wil løsæ there puate oc skibæ¹⁾ there *sancte* Anna til patronam oc theth giordhe han forthi at then iomfrw heedh anna, at hwn skulde ther oppa thes bædher mynnes sin patronam. Then annen there heedh katherina oc henne sættæ han *sanctam* Katherinam

¹⁾ Her er vistnok noget glemt.

i samme madhæ. Ther æfter ther noghre aar wore fræmledhnæ tha togh then *iomfrw* som anna heedh *megheth* til at drøffues, at ther hiolds æy meræ høgthidh aff *sancta* Anna hennes patrona, æn aff *sancta* katherina Oc hwn togh fast til at faa awendh til sin syster, at hwn skulde haffue fromeræ patronam æn hwn haffde. Æn thok lodh hwn henne *theth* ikke forstandæ, hwat drøffuelssæ hwn haffde ther aff. Oc ængen annen saghde hwn *theth* vden so haffde hwn *theth* lønlighe wedh segh sælff. Æn *theth* skedhæ pa een *sancta* anna dagh, nar hwn wor *megheth* bedrøffweth ther aff at hennes høgthidh hiolds ikke so werdelighe som hwn wildæ Tha togh hwn til at thænkæ saa *meth* segh: *theth* kan væl skee at hwn hauer ikke so stoor werdigheet j hemmerighe som *sancta* katherina haffuer, æller som andræ hellighe *iomfrwer* hauæ Oc thi haffuer hwn ikke so stoor høgthidt som hwn æller andre hellighe *iomfrwer* hawe hær j iørdhærighe. Æn om natten ther æfter thottæ henne j søffen som hwn haffde væreth innæ. .

2.

Sapientia . . . omkringh *thettæ* ærlighe righæ som . . . ket allæ hælghenæ ræghneræ *met* . . . vlighæ oc forræredde boligh och . . . salghetz righæ. Discipulen swaredæ . . . oc offwermadhe wndrer jek pa thessæ . . . her oc wnderlighet som offwergaa . . . oc æræ alt enestæ gudh til fullæ . . . wbegribelighæ dywbhet
Sapientia. O thu ewighæ .. hōwæ tæcnkehær oc wnderstandelsæ . . . wnghe man beniamyn war i hugxsa . . . wedhæ hiærtæ til *thet* sammæ alsomglæ . . . hwilæ som thu nw beskodher oc acthæ

3.

O godhe jhesu o myldestæ jhesu o sødestæ jhesu o jhesu jomfru marie søn fuld aff myscundæ och sandhedh O sødestæ jhesu miscunde mek efter thin storæ myscunde O myldestæ jhesu jek bedher tek for thit værdighe blodh,

huilket tw vildæ vtgiffue for syndige menniske, ath tw afftwo myn wrenlighedh oc allæ myne synder oc see pa mek wslæ oc wuerdige syndere øtmyuglige bedendæ oc pakallendhe thette værdige naffn jhesu O kæristæ naffn jhesu, O sødestæ naffn jhesu, o styrkende naffn jhesu, hwadh ær jhesus vden heleræ, fforthi vællvillighe jhesu heelgiør mek for thit hellige naffn, ath jek æy forfaris, oc thu som skapte mek oc igenlødde mek, ladh mek æy fordømmes huilken tw skapte aff intheth, o godhe jhesu fortab mek æy i myn wrætwiishedh Jek bedher tek myldestæ jhesu, ath tw æy fortabe mek huilken som thin væluillighedh och godhedh skapte O myldestæ jhesu vederkennæ theth som thit ær oc afskrab theth som anners ær O væluilligste jhesu miscunde then tiidh miscundz tymæ ær oc fordøm mek æy i dommens tymæ, hwath nyttæ haffuer jek aff thit blodh om jek nederfar i ewynneligh fordømelse, jckæ skulle the døde loffue tek oc æy alle som nederfaræ j hælffuede O godhe jhesu o atwortelige oc attralighe jhesu O myldestæ jhesu O væluilligste jhesu ladh [mek] gangæ j thine vthualde vengers tall, o jhesu alle synders forladelse O Jhesu jomfru marie søn jngydh mek thin nadis wiisdom, vnderstandelse kerligheedh, øthmyughedh, sachtmodighedh, kyskhedh, ath jek maa fulkommelighe ælske tek oc loffue tek oc æres j tek blandh them som ælske thit sødestæ naffn som ær sandhedh

4.

. . . til ath døø for os paa korsset, jek bedher och formanær tik for allæ thinæ pinæs beskhet, som thw tolde for os wslæstæ mænniske paa korsset, then tid thin alsom hilligæstæ siæl wd gik aff thit hilligæ legommæ, at thw werduges til ath offræ och thee alzwoldigæ gudh fadher thin pines och saars beskhet for thennæ thin tiænæræs siæl, och fræls ham j thænnæ syn wdgangs tymæ aff alle pinæ oh pinlighet hwilkæ han rædes sægh ath haffwæ forskyldæt for sinæ synder, thu som leffwer oc

regnerær ee for wdæn ændæ *ihesus cristus* war gud ok herræ Amen. Kyrieleyson Cristeley. kyrie etc.

5.

. . . wredhe af syno hiæрта. O kæresta syster thryk indhre harm æn han komber till thic. Spæk wredhina æn hon belægger thik, tæmpra gældian, thræng ater harmsens rørlise, aterbezla wredhiana bræzsko Æn thu format ey ath fly ællæ tempræ wredhena, tha vakta granlica ath ey gripe thich gældhen ok at ey scal wredhen thic vp . . .

6.

. . . net *meth* brwdhen æn thyn ær Oc thænke the so weth *thennom* at the wiliæ dræbe thech førstæ thw ligger naghæn oc soffuer Wisselighe tha thykkes thu *thennom* at ware naghæn then tyt the see thit legheme oppa alteret i brøds lignelsæ *theth* som thu toght til theck aff alzreenestæ iomfruene inwale oc thoch ikke ouergafft guthdomen Oc aff thi at the ængte fangæ see ther aff thin guthdoms wold tha ræghne the thech oc holde som eet føghe lidheth brøth æn tho at thu æst ther sannelighe wden thwiuel san bodhe guth oc man som there øghen ikke formughe at see ther blindæ æræ aff werldens myrk Æn tha synes thu *thennom* at soffue then tijt oc so længæ som thu tholt *thennom* wplaghede for there synder Oc forthi dyrffues the til at gangæ in j thin brude siæng oc thænkæ so weth *thennom* hwer i syn stæth Jech wil in gangæ oc taghæ guths ligheme som andre gøre Oc æy thes mynne gøre the ther æffter alt *theth* *thennom* thækkes Oc sigher hwer there so, hwat hindrer æller schadher mech om iech ikke tagher guths ligheme Oc hwat fromer *theth* mech om iech tagher *theth* See thesse wsælle menniske *meth* thellighe thænkæ oc thelligh wilie tha dræbæ the thech wt aff there hiærte at thu æy skulle styre oc radhe ther Æn tho at thu æst wdøtheligh oc thu æst alle stædhe *meth* thit gutdoms wold Æn nu søn myn aff thi at thech som-

mer æy at ware wden brud oc æy hælder at haue nogher
brwd wden then som alzkyschest oc reenlighst ær tha
wil iech sænde wt myne wener som thech skulle fæstæ
een ny brwd som skal ware fagher til æntledæ oc osyn
hoffuesch til sedher oc atthraligh til røne oc then skulle
the ledhe in j thit bwr oc brwdhe siæng These samme
myne wener som iech wil wt sænde the skulle ware snare
oc rassche som flygende Fughle Thi at myn and meth mech
sælf skal føre thennom Oc skulle the ware stærkæ som
the mænniske æræ som workæ meth there hænder at brydhe
oc sonder riffue stærke mwræ Oc skulle the ware fromme
køne oc storhughede som the menniske ther ikke ræddhes
døthen æn the ære redhe oppa at dø theth ær at øffuer
giffue there liff These samme skulle ledhe til thech thenne
ny brwd theth ær at the skulle wærfue oc afflæ thech myne
wtwalde weners siæle meth stoor hedher oc wyrdning meth
meghel stoor gutfritelse oc kerlicheet meth mænnelicht ærffuede
Oc stærk stadugheet til ænde Jech ær then som j iordans
floth oc oppa berghet robedhe oc saghde thette ær myn
kære søn Myne oordh skulle rasscheligh fulkommes.

Guths moder hun wtthrykker syn søns brud sancta bir-
gitta weth een lighnelse hun sælf iomfrwen
wærfde thenne openbarelses boeghs oord aff syn søn for
alle guths wtwalde wener i werlden bønæ schuld Oc thesse
samme ord iættæ thennom som hoghferdighe ære for-
bannelsæ oc thennom som myughæ æræ misschund Oc æræ
hær oord wtj som wisse personer giffs macht meth at køre
wt aff menniskene diæffuelen Oc at forlighe thennom som
twedrachtighe oc wansammende ære oc sonderlighe the twe
konningæ aff ængeland oc frankrighe. Cap. XXXIII.

Guths moder talede til syn søns brwd sancta birgitta oc
saghde Myn søn ær ligh wedh een koning som hæfde een
stath oc ther ware halffiærdesynnetiwgh høffdinge wtj oc
j huer theres aff the høffdingæ hærreschap war ikke wden
een mennische ther konningen war troo Then th[id] the
mennische saghe at the andre alle som ware koningen

wtroo stoth dæth oc fordømelse til oc ther war ængen boot omet Tha schreffue the som troo ware til een frwe som koningen war sœnderlighe wenlig oc alzhemelighst oc badhe henne at hun wilde bediæ for *thennom* som wtroo ware oc at hun vilde føre koningen *theth* oppa at han wilde scriffue til *thennom* sin ammy~~n~~elses oord at the mattæ wænde *thennom* aff there ondschap oc there omhughelicheet Then tijt thenne godæ frwe laghde koninghen *thette* fore tha swared koningen henne oc saghde *Thennom* stander ængte til bagh[æ] wden dæthen oc then ære the wærdæ æn thoch for thyn bœn schuld tha wil iech scriffue til *thennom* tw oord I *theth* fœrstæ ær fordømsæ then the hawe schuldet til I *theth* annet ær fattighdom I *theth* thridiæ ær blyghd oc wanhœffuesche *Theth* annet oord ær at hwer then menniske som sech myugh han skal fangæ nadhæ oc nydæ sit liif then tijt *thette* breff som thesse tw oord stodhe wti kom til *thennom* som w[tro] ware tha saghde somme

7.

. . . tha sighes thu at ware oc æst myskundhez modher thy at thu akter alle menniskene ysældhe oc bœgher mic til myskundh Forthy tha beth ee huat thu wilt thy at thin kærlighet oc thin bœn maa ikke ware waznyttughe oc for engte Tha swaredhe modheren oc sagde sœn myn oc herre alzkærste thenne rœffwere stander alzfærligeste Thy at han stander *meth* een foth som i two fiæth for thy tha giff hannom at han mwghe standhe fastere Æn af thy at *theth* som mic ær alzkærest *theth* ær thit alzhelgeste legomme som thu togst aff mic wthen all smytte oc syndelig atthra i thin guddom Oc *theth* samme legomme *theth* ær redestæ siwghe menniske hielp oc theres som wanstyrkæ ære *theth* giffwer oc them som blynde ære theræ sywn them som halte ær theræ gangh. *Theth* giffwer hænder gernyngh oc fœdher ydugheet *theth* ær mecthugestæ oc sœtestæ plaster thær siwghe oc wanstyrkæ bedhres aff oc qweghes Tha giff hannom at han kwnne fœlæ hiælp i sigh

thær aff oc lustes thær wtj *meth* kærlighetz wærmde. Annen gonghen bedher iek at thu werdughes at wysæ hannom huat han skal gøræ oc hwilke lwnde han kwnne blitkæ thic Thridie gang bedher iek thic at thu willæ giffwe hannom hwilæ oc lysæ aff then brynne han haffwer oppa sit kœthz wegne for alles theres bœne som thic bedhiæ for hannom Tha swaredhæ atter sønnen oc saghde myn alzkæristæ modher thine ordh ære sœdhæ som honnigh i myne øren æn aff thy at iæk ær rætfærdugh oc thic maa engte neges tha wil jæc beradhæ mic om then bœn som een wis herræ pleyær at gøræ jcke forthy at nogher omskiftelsæ ær j mic eller at thu ey west oc seer allæ thingh j mech Æn jec lœngter mit swar for thenne myn brwds skuld som hær hoos standher at hon moghe wndherstande myn wysdom.

Cristus sigher sin brudh at wil thennæ menniske som nw næst ær sagt aff taghe gwds ligomme tha skal han før haffue hiærtens rugelse for sine synder som han haffwer giorth oc wilæ til at bedhre Oc ikke offteræ at synde oc wilie at bliffue i godhe til ændhe XXiiij *Capitulum* i sætte boghen.

Maria taldhe oc sagde welsignet ware thu søn myn som æst ænglenæ herræ atter bedher iæk thic for samme rœffweren som jæc bath før fore Sønnen swaredhe oc sagde Welsignet ware thu alzsøtestæ modher samme lundh som thin mielk gik j myn mandoms legomme oc styrkte. .

. . . bogh ære siw columpner Then første ær dœbelse Then annen ær hans affhold thær han œffde segh wtj faste oc at han holt segh aff vloffuelige gernynge oc synder oc fran sin kœtz lust oc fræstelsæ Then thridie columpnæ war hans bœne oc hans foracht som han haffde til thek Thn fiærdhæ war hans godhe gerninghe han giordhe i almosæ Oc andhre myskundsom gerninghe, Then fæmte columpne war hans hoop han hade til thic Then sættæ war hans troo han holt som een cristen man Then siwendhe war hans gwdhelige kærlighet Thær thettæ war

alt sagt tha sagde atter domeren til then gode ængel Huar ær thin bogh han swaredh oc sagde herræ myn bogh ær j thin osywn oc j thin kærlighet. Tha sagde jomfrw maria *meth* opbrytze til diæffuelæn Hwilkelwædhe gømdhæ thu thin bogh Oc hwikelundh ær *theth* affslæt som thær war wtj skreffwet Tha sagde diæfueleen awy, awy af thy at thu haffwer giorth daaræ aff mech, Sidhen sagde domeren til sin alz mildestæ modher wissælige tha hafuer thu *meth* skæl beholdet oc fanget dom j thennæ sagh oc spærielsæ Oc thu haffuer wozneth thennæ siæl *meth* rättæ Tha robedhe diæffuelæn oc sagde jæc hafwer tabet oc jæc ær forwunnen Æn sigh mic nw thu domeræ huor længhe jæc skal beholdhe thennæ siæl for thesse omkringhe oc fylsn. Tha swaredhe domeren oc sagde jæc wil sige thec oc døm *theth* thy at bøgherne ære læsde Æn sigh mec thu diæffwel æn tho at jæc alle thing weth hwat helder thennæ siæl skal æfter rætferdighet gangæ jn j hymmerige eller oc ey thy jæc stedher thec at see oc wedhæ myn rætfærdigheetz sannendhe. Diæfueleen swaredhe oc sagde *theth* ær rætferdighet j thec hvilken mænnske som aff werldhen gongher vthen døthelige syndh han skal ey jngonghe helwedhæs pyne Oc hwer then mænnske som haffwer gwdhelig kærligheet han ær skuldh at fonghe hymmerighe Oc forthy at thennæ siæl ey skildes aff werldhen j døtheligh syndh Oc hun hafde gwdhelig kærligheet Tha ær hun werdugh at ganghe wtj hymmerighe Æn thog skal hun først taghe sin rænselse Tha sagde domeren forthy at jæc haffwer opnet thin wndherstandelse Oc hafwer stedh thic at skodhe myn sannendhes oc rætferdigheetz lyws Tha sigh swa at the fanghe høræ som mec thæckes hwilken thennæ siæls ræt skal waræ Diæfueleen swaredhe oc sagde *theth* ær hennæ ræth at hun skal swa rense at ey bliffue oppa henne een smittæ Thy at æn tho at hun ær thic dømth af rætfærdig [hetz] wegne tha ær hun æn vreen Oc maa ikke komme til thec wten hun haffwer først . . .

8.

. . . *theth* ordh som stander i læsten *Mathei Xiii Cap.* ath then sædh som war kast i iorden han frembar fructh: then første sædh fræmbar XXX fold fructh Then annen fræmbar trysinthywæ fold fructh, Then thredia sædh fræmbar hwn-dredhæfold fruct; *meth thennæ* sædh tha wnderstandes the *trennæ* leffnedh som ær iomfrudom widuer och æcteskaps forthy ath then hwn-dredhæfold fructh hwn tilreghnes iom-frwernæ och then thrysinstywændhe æren och the skullæ efftherfølghe lambeth som ær *cristum* e hwort som *theth* skall ganghe. *Dotteren:* mwndhe æy ionianus faræ wil hwilkin som sætte æktheskaph for iomfrwdom efftherthy ath *sancte* powell han roodher mænnisken til iom-frwdom. *Fatheren Beatus ieronimus* han offwerwynder *meth* sin gudelighæ kennedom then Jouianus *meth* sin willelsæ och sigher ath iomffrwdom han skickes til siælsens godhe i eth beskudeligth leffneth hwilket
. leffnedh haffde then ricarda som tilforn ær aff skreffweth i closter *meth* Anna phanielis dotther som i æctheskaph war for thy ath ricarda som i closter skulde haffwe leffweth i reen kyskheth
. *Item* sigher Augustinus ath siælsens andelighæ iomffrwdom ær ther wdi ath troen skall wære heel, hoobeth skall wære fast och kærlighedhen skall wære stærk . . .
